

Zarys dziejów parafii

Część pierwsza

Rozdział I

Historia rozpoczyna się od Narwi

Rzeka Narew, jako ważna arteria wodna, od zarania osadnictwa w środkowym jej biegu, była rzeką etniczno-kulturowego pogranicza. Tu stykały się bowiem ze sobą żywioł wschodniosłowiański, zachodniosłowiański oraz bałtyjski. Narew wraz z dopływami wyznaczała kierunki przemieszczania się ludów ze wschodu na zachód oraz z północy na południe. Ta rzeka dawała pożywienie, chroniła, łączyła ze światem.

Już w epoce neolitu (6000 — ok.1700 l. p.n.e.) omawiane nadnarwiańskie okolice były dość gęsto zamieszkałe. Świadczą o tym krzemienice i obozowiska odnajdowane koło Ryboł, Cieluszek i Kaniuk. Mniej liczne są ślady pobytu grup ludzkich z epoki brązu (1700-700 l. p.n.e.). Z okresu lateńskiego i rzymskiego (ok. III-IV w. n.e.) pochodzi interesujący materiał ceramiczny z osad w okolicach Ryboł i Cieluszek. Jeszcze w ubiegłym stuleciu na gruntach wsi Ryboły znajdowało się 5 kurhanów. W jednym z nich, o nazwie *Repnik*, w 1864 r. znaleziono kamienne dłuto, które zostało przekazane do muzeum w Grodnie¹.

Ogólnie rzecz biorąc, terytorium współczesnej prawosławnej parafii Ryboły należy do najbogatszych w obiekty archeologiczne w całej, dosyć rozległej gminie Zabłudów. Według programu badawczego: *Archeologiczne Zdjęcie Polski*, mającego na celu inwentaryzację stano-

1. Widok z *Cerkwiska* na rozlewiska Narwi

wisk archeologicznych, gmina ta wchodzi w skład szesnastu obszarów, z których dziewięć zostało już kompleksowo przebadanych. W ich obrębie zlokalizowano 116 stanowisk archeologicznych. Większość z nich koncentruje się w południowej części gminy zabłudowskiej².

Na przestrzeni VI i VII w. n.e. dolinę środkowej Narwi zaczynają aktywnie kolonizować wschodni Słowianie. Być może z tego okresu pochodzi niezauważalne dziś grodzisko znajdujące się przy drodze z Ryboł do Pawłów. Niedaleko od tego miejsca, w uroczysku *P'eczyski**, znajduje się wzniesienie o znamiennej nazwie *Swiat'aja Hor'a* (Święta Góra). Legenda głosi, że na Świętej Górze była niegdyś cerkiew, która zapadła się pod ziemię. Podobno w paschalną noc, przykładając w tym miejscu ucho do ziemi, można usłyszeć bicie dzwonów³.

Pofałdowane okolice Ryboł (różnice wysokości terenu dochodzą tu do 28 metrów; najwyższe wzniesienie sięga 157 m n.p.m. — *B'urcie-wa Hor'a*) kryją, być może, jeszcze wiele podobnych tajemnic.

Ze *Swiat'oj Hor'y* przenieśmy się nad rzekę Narew, w miejsce, gdzie przed wiekiem XVI znajdowała się wieś Ryboły. Aby tam trafić najlepiej podążać wzdłuż biegu strumyka o nazwie *Di'akowka*. Bieże on

początek w uroczysku *Petraszki*, przepływając przez pola i łąki o nazwach: *Lewot'owszczyzna*, *Dołomon'owszczyzna*, *Dia'kowszczyzna*, *Be-rezn'ik* i *Kalinnik*. *Di'akowka* wpływa do Narwi w uroczysku *Cerkwisko*, które znajduje się przy drodze, na drodze z Ryboł do wsi Ploski. Tu właśnie, na wyniosłym brzegu rzeki, pierwotnie była zlokalizowana wieś Ryboły.

- ¹ *Topograficzeskija swiedenija o gorodiszczach i kurhanach w Grodniejskoj guberni* [w:] *Pamjatnaja kniga Grodniejskoj guberni* na 1890 g., s. 12.
 - ² H. Karwowska, *Gmina Zabłudów. Archeologiczne Zdjęcie Polski*. „Z Ziemi Zabłudowskiej”, 1992, nr 4, s. 4. Należy także odnotować, że materiał antropimiczny gm. Zabłudów, a szczególnie jej południowej części, charakteryzujący dwadzieścia wsi, znalazł odzwierciedlenie w pracy magisterskiej: W. Gołubowski, *Antroponimia południowej części gminy Zabłudów*, Uniwersytet Warszawski Filia w Białymstoku Zakład Filologii Wschodniosłowiańskich, praca napisana pod kierunkiem prof. Michała Kondratiuka, Białystok 1994, ss. 90, mapki.
 - ³ Archiwum Parafii Rybołowskiej (dalej APR), o. Mikołaj Krukowski, *Opisanie Rybołowskiego Prichoda za dwuchsotletnij pieriod s 1751 po 1951 po danym Archiwa Rybołowskoj Cerkwi* (dalej: *Opisanije...*), t. I, s. 10.
- * W nazwach gwarowych apostrof oznacza akcentowaną sylabę.